

KS. KAZIMIERZ MATWIEJUK

PASTORALNA TROSKA II POLSKIEGO SYNODU PLENARNEGO O SPRAWOWANIE SAKRAMENTÓW ŚWIĘTYCH

WSTĘP

W liście apostolskim, opublikowanym z racji dwudziestopięciolecia ogłoszenia soborowej Konstytucji o liturgii świętej, papież Jan Paweł II stwierdził, że po ćwierćwieczu prac nad odnową soborową można uznać, że reforma liturgii, jakiej chciał Sobór Watykański II, została zrealizowana. Dokonano odnowy obrzędów i ksiąg liturgicznych. Uczyniono to dzięki wielkiej i bezinteresownej pracy dużej grupy ekspertów i pasterzy Kościoła ze wszystkich stron świata. Zadaniem do wykonania pozostaje duszpasterstwo liturgiczne. Dopiero ono pozwoli z bogactwa liturgii czerpać obficie moc płynącą od Chrystusa na cały Kościół¹. W ten proces udostępniania wiernym bogactwa liturgii wpisał się II Polski Synod Plenarny. Podjął on, i to wszechstronnie, problematykę liturgiczną. Owocem prac synodalnych, które trwały od 1991 do 1999 r., jest rozdział w dokumencie końcowym, zatytułowany *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*².

Liturgia jest miejscem i sposobem uczestnictwa ludu Bożego w zbawczym dziele Boga, które zostało dokonane przez tajemnicę Paschy Jezusa Chrystusa. Zmartwychwstały Chrystus wykonuje nadal swój kapłański urząd w li-

Ks. dr hab. KAZIMIERZ MATWIEJUK, prof. UKSW – wykładowca na Wydziale Teologicznym w Radomiu; adres do korespondencji: Nowe Opole 173B, 08-110 Siedlce, skryt. poczt. 100; e-mail: kmatwiejuk@siedlce.opoka.org.pl

¹ J a n P a w e ł II. List apostolski *Vicesimus quintus annus* (4.12.1988) nr 4. W: *Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II*. Kraków 1997 (dalej: VQA).

² *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Poznań 2001 s. 189-213.

turgii Kościoła. Czyni to za pomocą znaków widzialnych, zwłaszcza sakramentów. W nich, mocą Ducha Świętego, urzeczywistnia uświęcenie poszczególnych ludzi i z całym Kościołem oddaje chwałę Ojcu (por. KL 7).

Sprawowanie sakramentów było przedmiotem pastoralnej refleksji w ramach prac II Polskiego Synodu Plenarnego. Tu przybliżymy treści, sformułowane przez tenże Synod, świadomy, że w dziedzinie udzielania i przyjmowania sakramentów świętych są blaski, ale również i cienie. Duszpasterstwo liturgiczne wymaga pogłębiania świadomości teologicznej, a zwłaszcza eklezjalnej.

I. SAKRAMENTY ŚWIĘTE JAKO KONTYNUACJA ZBAWCZEJ MISJI CHRYSYDUSA

1. *Sakramenty jako znaki zbawczej obecności Chrystusa*

Chrystus, wcielony Syn Boży, dokonał odkupienia świata przez własną ofiarę krzyżową i chwalebne zmartwychwstanie. Z tymi wydarzeniami, które są szczytowym aktem misji Odkupiciela człowieka, jest związany szerszy kontekst historyczny. Stanowią go: wcielenie Słowa Przedwiecznego, życie i działalność publiczna Chrystusa oraz misterium Jego Paschy, dopełnione uwielbieniem przez wniebowstąpienie. Chrystus przez wcielenie stał się prasakramentem, a zatem znakiem Boga, który zbawia człowieka. Czyny Jezusa Chrystusa były sposobem zbawczej komunikacji z ludźmi³ Wcielony Syn Boży, kończąc swoją misję ziemską, swe zbawcze działania dokonane w historii zawarł w znakach. „To, co było widzialne w naszym Zbawicielu, przeszło do Jego misteriów”⁴ Sakramentalne znaki, z woli Chrystusa, stały się skutecznymi znakami Bożej łaski. On włożył w te znaki wszelkie moce swojej ofiary przebłagalnej za grzechy świata (1 J 2, 2). W ten sposób znaki sakramentalne są narzędziami uświęcającej komunikacji Zbawiciela z człowiekiem⁵

³ Cz. B a r t n i k. *Sakramentologia społeczna*. Lublin 2000 s. 49.

⁴ L e o n W i e l k i. *Sermo* 74, 2. Por. KKK 1075: „Katecheza liturgiczna ma na celu wprowadzenie w misterium Chrystusa (jest «mistagogią»), przechodząc od tego, co widzialne, do tego, co niewidzialne, od znaku do tego, co on oznacza, od «sakramentów» do «misteriów»”

⁵ B a r t n i k. *Sakramentologia społeczna* s. 50.

Zmartwychwstały Odkupiciel świata „siedząc po prawicy Ojca” działa w Kościele przez ustanowione przez siebie sakramenty. Tworzą je określone czynności i słowa. Przez znaki sakramentalne zrozumiałe się stają dla człowieka wierzącego zbawcze działania Chrystusa Zbawiciela, który przez nie nieustannie rozlewa łaskę Ducha Świętego na swój Kościół⁶ Znaki sakramentalne skutecznie przekazują Boże życie. Dokonuje się to mocą Parakleta (KKK 1084).

Paschalny Chrystus uobecnia w liturgii sakramentów świętych swoje zbawcze czyny, tajemnicę swej Paschy. Zapowiadał ją w nauczaniu, a wypełnił przez śmierć na Kalwarii oraz powstanie z grobu. Te niepowtarzalne w historii wydarzenia nigdy nie przeminą. Misterium Paschalne Chrystusa przekracza wszelkie czasy, a jednocześnie jest w nich stale obecne, ponieważ Chrystus przez swoją śmierć zniweczył śmierć ludzi, „a ponadto to, kim Chrystus jest, to, co uczynił i co wycierpiał dla wszystkich ludzi, uczestniczy w wieczności Bożej. Wydarzenie Krzyża i Zmartwychwstania trwa i pociąga wszystko ku Życiu” (KKK 1085).

Całość życia Kościoła koncentruje się wokół Ofiary Eucharystycznej oraz innych sakramentów. Z nich, jako z dynamicznych źródeł zbawienia, człowiek czerpie Boże życie. Oprócz sakramentów liturgię Kościoła stanowią jeszcze sakramentalia i Liturgia Godzin. Treścią wszystkich czynności liturgicznych jest Tajemnica Paschalna Chrystusa. W czynnościach liturgicznych jest obecny Chrystus, by uobecnić swoje czyny zbawcze dla uświęcenia ludzi (KL 7). Swoją obecność realizuje On w różnoraki sposób. Jest obecny w zgromadzeniu liturgicznym, ponieważ dokonuje się ono w Jego imię, a gdzie dwaj albo trzej są zebrani w Jego imię, tam On jest pośród nich (por. Mt 18, 20). Chrystus jest obecny i działa w osobie szafarza sakramentów tak, że „gdy ktoś chrzci, sam Chrystus chrzci” Czynnościom liturgicznym towarzyszy słowo Boże. Ono także jest znakiem Jego obecności. Owa obecność przez słowo głoszone w zgromadzeniu liturgicznym, także przez słowo wyjaśniane w homilii, rodzi lub pogłębia wiarę (Rz 10, 17). W szczególny sposób Chrystus jest obecny w Ofierze Mszy świętej pod postaciami eucharystycznymi, także wtedy gdy są one przechowywane w tabernakulum dla Komunii świętej, przede wszystkim chorych, oraz dla adoracji. Obecny w czynnościach liturgicznych Chrystus działa mocą Ducha Świętego.

⁶ Th. Schneider. *Znaki bliskości Boga. Zarys sakramentologii*. Wrocław 1990.

2. Sakramenty jako znaki zbawczej działalności Chrystusa

Sakramenty stanowią ośrodek całego życia Kościoła. Chrystus, który ustanowił wszystkie sakramenty Nowego Przymierza, zlecił ich udzielanie Apostołom. Zobowiązał swoich uczniów, aby posługę sakramentalną poprzedzili ewangelizacją, prowadząc ludzi ku wierze w Odkupiciela człowieka. Sakramenty bowiem zakładają wiarę u przyjmujących. Jednocześnie tę wiarę wyrażają i ją umacniają (KL 59).

Głoszący dzieło zbawienia i uzdolnieni do sprawowania sakramentów wykonują Chrystusową władzę uświęcania (KKK 1087). Sakramenty są dla ludu Bożego źródłem mocy, która nieustannie wychodzi z zawsze żywego i ożywającego Ciała Chrystusa, oraz działaniami Ducha Świętego, które dokonują się w Kościele (KKK 1116). Ich celem jest uświęcenie człowieka, budowanie mistycznego Ciała Chrystusa, a wreszcie oddawanie czci Bogu. Sakramenty jako znaki pouczają o trwającym zbawczym działaniu Boga. Są jednocześnie niejako lokalizacją zbawczych ingerencji Chrystusa. Sakramenty Chrystusa, w pewnym sensie, są także sakramentami Kościoła. Najpierw są nimi „przez Kościół”, ponieważ lud Boży jest znakiem zbawczej obecności i działania Chrystusa. To w Kościele, dzięki posłaniu Ducha Świętego, Chrystus kontynuuje „dziś” swoje dzieło zbawienia. Są także sakramentami „dla Kościoła” bo go budują. Ukazują tajemnicę komunii człowieka z Trójjedynym Bogiem i skutecznie ją urzeczywistniają, zwłaszcza w Eucharystii (KKK 1118).

Sprawowanie sakramentów, dokonywane w czasie Kościoła, jest zakotwiczone w liturgii niebieskiej. Tam trwa w całej pełni świętowanie tajemnicy ukrzyżowanego i zmartwychwstałego Chrystusa (KKK 1136). Dlatego sprawowanie świętych czynności we wspólnocie ludu Bożego, zwłaszcza „powodzenie” sprawowanej liturgii, nie zależy od liczby uczestników ani od ich osobistej satysfakcji. Takie przeżywanie liturgii sakramentów byłoby wyrazem niezrozumienia sensu świętych czynności. Owszem, realne jest niebezpieczeństwo samowoli, manifestowanej w postaci „jowialności” celebransów, którzy zdają się zapominać, że są szafarzami Bożej łaski i że sprawują liturgię Kościoła. Czynności sakramentalne nie są czynnościami prywatnymi. Inaczej uczestnicy świętych czynności zamiast celebrować Chrystusa Zbawiciela⁷, celebrowaliby samych siebie. To niebezpieczeństwo staje się

⁷ H. U. von Balthasar. *Die Würde der Liturgie*. „Communio” 7:1978 s. 483-484. Za: M. Kunzler. *Liturgia Kościoła*. Tł. L. Balter. Poznań 1999 s. 264.

jeszcze bardziej realne, gdy słabnie wiara w rzeczywistą obecność Odkupiciela człowieka w czynnościach liturgicznych.

Liturgia sakramentów nie może być obrzędem kształtowanym przez euforię czy przygnębienie. Czynności liturgiczne są działaniem Kościoła. Należą do całego Ciała Kościoła. To Ciało uwidaczniają i na nie oddziałują. Poszczególne zaś jego członków dotyczą w różnoraki sposób. Zależy to od stopnia święceń, urzędów i uprawnień do czynnego uczestnictwa (KL 27).

Sprawowanie czynności sakramentalnych służy spotkaniu dzieci Bożych z Ojcem w Chrystusie i Duchu Świętym. To spotkanie dokonuje się w konwencji dialogu przez czynności i słowa (KKK 1153). Gdy sakrament jest sprawowany zgodnie z intencją Kościoła, działa w nim i przez niego moc Chrystusa i Jego Ducha. Dzieje się tak niezależnie od osobistej świętości szafarza. Oczywiście jest rzeczą bardzo ważną, by szafarz był świadomy spełnianej czynności, a wierni rozumieli znaki sakramentalne i gorliwie je przyjmowali. Sakramenty są przecież ustanowione dla uświęcenia człowieka, gdyż podtrzymują i pomnażają życie otrzymane od Boga. Świętość szafarza i postawa wiary przyjmującego mają istotne znaczenie dla owocności życia sakramentalnego⁸

II. SYNODALNA TROSKA

O SPRAWOWANIE SAKRAMENTÓW INICJACJI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

1. *Istota inicjacji chrześcijańskiej*

Zjawisko inicjacji, znane w historii religii, obejmowało określone rytury, które oznaczały radykalną zmianę dotychczasowego społecznego czy religijnego stanu życia. Te rytury wprowadzały młodego człowieka w stadium dojrzałości, także religijnej⁹ W świecie hellenistycznym misteria inicjacyjne wprowadzały członka wspólnoty w szczególną relację z bóstwem.

Obrzędy misteryjne były tajemne i zawierały święte symbole, trudno zrozumiały formule, także święte przedmioty pokazywane w szczytowym punkcie misteryjnej akcji, a nadto święty pokarm. Wykonanie rytuału było oto-

⁸ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 9.

⁹ W judaizmie był to obrzęd *Bar micwa*, co się tłumaczy „Syn prawa” Celem inicjacji trzynastoletniego chłopca było wprowadzenie go w dorosłe życie Izraelity i do wspólnoty synagogalnej. Zob. A. U n t e r m a n. *Żydzi. Wiara i życie*. Łódź 1989 s. 174-176.

zione świętym drzeniem i chronione nakazem milczenia¹⁰ Towarzyszyło im przekonanie, że człowiek jest nieśmiertelny, że po śmierci nie umiera całkowicie. Podczas misteriiw eleuzyńskich mystagog przemieniał ziarno w kłos, który był zapowiedzią zmartwychwstania¹¹ Obrzędy, na które składały się pieśni, dramat i recytacje, obiecywały szczęśliwe życie po śmierci każdemu wtajemniczonymu, niezależnie od stanu i pochodzenia. Warunkiem było pobożne i uczciwe życie wtajemniczonego¹²

Wtajemniczenie chrześcijańskie dokonuje się nie w tajemniczych obrzędach, ale w celebracjach liturgicznych. Ich celebrazem jest wspólnota Kościoła. Celem inicjacji chrześcijańskiej jest wprowadzenie człowieka w Boży plan zbawienia, który został przygotowany przez Ojca, a wykonany przez Jego wcielonego Syna w mocy Ducha Świętego. Tego wtajemniczenia dokonuje sam Chrystus. On wprowadza człowieka w tajemnicę swej zbawczej miłości oraz w tajemnicę swojego Kościoła. W inicjacji chrześcijańskiej Bóg działa na człowieka, obdarzając go Łaską Niestworzoną. Inicjacja chrześcijańska nie ma nic z czynności magicznych towarzyszących misteriom pogańskim. Jest poprzedzona głoszeniem Ewangelii, a urzeczywistnia się mocą sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia, tj. chrztu, bierzmowania i Eucharystii (KKK 1212).

2. Inicjacja przez chrzest

Sprawowanie sakramentu chrztu, zrazu proste, stało się w historycznym rozwoju Kościoła rozbudowanym obrzędem. Obrzędy chrzcielne oznaczają i przekazują wiernym najistotniejsze treści misterium Chrystusa. Pozostają w służbie powtórnych narodzin (J 3, 3), które polegają na uczestnictwie w śmierci i zmartwychwstaniu Zbawiciela (Rz 6, 3).

Pismo święte poświadcza spontaniczność udzielania chrztu osobom przyjmującym wiarę, np. chrzest dworzanina etiopskiego (Dz 8, 26-40). Dziś chrztu udziela się w wierze Kościoła, który stanowią także rodzice dziecka i chrzestni. Ich wiara nie jest wiarą doskonałą i dojrzałą (KKK 1235). Nie

¹⁰ O. C a s e l. *Chrześcijańskie Misterium kultu (Das christliche Kultmisterium)*. Tł. M. Wolicki. Kraków 2000 s. 148.

¹¹ Zob. *Eleusis*. W: *Popularna Encyklopedia Powszechna Wydawnictwa „Fogra”* Kraków 1999.

¹² Zob. J. S z l a g a. *Mysterion w przepowiadaniu św. Pawła Apostoła. (Anamnesis 16)*. Sandomierz 1999 s. 13-24.

zawsze też mają wystarczającą świadomość co do istoty i skutków sakramentu chrztu oraz ich zobowiązań wynikających z faktu, że są rodzicami lub chrzestnymi. Dlatego w ramach katechezy przedchrzcielnej należy uświadamiać, zwłaszcza rodzicom chrzestnym, wagę ich funkcji w życiu chrzestnego dziecka. Do tej funkcji mogą być dopuszczone osoby, które już w pełni przeżyły własną inicjację chrześcijańską.

Synod przypomina, że narodziny chrześcijanina do nowego życia dokonują się we wspólnocie ludu Bożego, ale dzięki łasce Bożej¹³ Wspólnota kościelna będzie środowiskiem wzrostu i dojrzewania w wierze, nadziei i miłości. W tym wzrastaniu wzorem i orędownikiem będzie święty patron, którego imię otrzymuje nowo narodzone dziecko¹⁴

Chrzest oznacza i urzeczywistnia „śmierć dla grzechu i wejście w życie Trójcy Świętej przez upodobnienie do misterium paschalnego Chrystusa”¹⁵ Nie może więc być traktowany jako zwyczaj, element folkloru lub zabieg w celu uniknięcia nieprzychylniej opinii środowiska. Chrzest zobowiązuje do wzrastania w wierze Kościoła¹⁶ Na rodziców naturalnych i chrzestnych nakłada obowiązek, by nowo ochrzczoneму stworzyli środowisko wiary w rodzinie i towarzyszyli dziecku na drodze rozwoju jego życia chrześcijańskiego. Potrzebny jest zatem katechumenat pochrzcielny dla ochrzczonej dzieci¹⁷, podobnie jak potrzebny jest w każdej diecezji ośrodek katechumenalny dla ochrzczonej dorosłych¹⁸

Duszpasterze winni przestrzegać norm sprawowania liturgii chrztu, zawartych w księgach liturgicznych i zaleceniach Episkopatu Polski¹⁹ W normalnych warunkach nieliczenie się z przepisami liturgicznymi jest wyrazem braku poszanowania dla świętych czynności. Ten brak poszanowania czasem jest podyktowany indywidualizmem albo bezkrytycznym stosunkiem do upowszechnianych opinii czy mody. Może być znakiem braku ducha wiary²⁰

¹³ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 15.

¹⁴ Tamże nr 107.

¹⁵ Tamże nr 14.

¹⁶ Tamże nr 58.

¹⁷ A. S i e l e p i n. *Katechumenat pochrzcielny*. (Anamnesis 12). Sandomierz 1997 s. 45-55.

¹⁸ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 108.

¹⁹ Episkopat Polski. *Instrukcja duszpasterska o udzielaniu sakramentu chrztu* (1975). W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*. Opr. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Wyd. 2. Lublin 1999 s. 19-26.

²⁰ Zob. J a n P a w e ł II. *List „Tajemnica i kult Eucharystii”* (24.02.1980 r.). Watykan 1980 nr 12.

Terminy sprawowania chrztu dzieci powinny być znane w parafii. Synod zachęca, aby wybrać określone niedziele. Udzielanie chrztu w niedzielę należy łączyć z Mszą świętą chrzcielną. Jest duszpastersko uzasadnione, aby co pewien czas chrzcić dzieci również podczas innych Mszy świętych. Nie należy jednak rezygnować ze sprawowania sakramentu chrztu w Wigilię Paschalną. Jest ona szczególnym dniem inicjacji chrzcielnej. Korzystanie z tego terminu domaga się jednak odpowiednich warunków dla matek z dziećmi do chrztu.

Synod odnotowuje niewłaściwą praktykę celebrowania chrztu poza Mszą świętą bez ważnych powodów²¹. Demaskuje też niewłaściwy sposób sprawowania obrzędów chrzcielnych, gdy obrzęd przyjęcia dzieci sprawuje się dopiero po homilii, pomijając procesję od drzwi kościoła i od chrzcielnicy do ołtarza. Błędem jest także pośpiech i rutyna, które skutecznie zagrażają powadze pierwszego i najważniejszego sakramentu²².

3. Inicjacyjny wymiar bierzmowania

Odrodzeni przez chrzest otrzymują umocnienie w sakramencie bierzmowania²³. Ten sakrament Ducha Świętego jest konieczny jako dopełnienie łaski chrztu. Dzięki niemu ochrzczeni jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują moc Ducha Świętego do dawania świadectwa Chrystusowi, ukazywania głębokiego sensu i piękna Ewangelii oraz budowania Kościoła w wierze i miłości. Sakrament bierzmowania wyciska na duszy niezatarte znamię, czyli charakter, który jest wyrazem naznaczenia chrześcijanina przez Chrystusa pieczęcią Ducha Świętego (por. KKK 1304). Charakter sakramentalny bierzmowania udoskonala kapłaństwo wspólne wiernych, którego uczestnikami stali się już przez chrzest.

Synod przypomina, że bierzmowanie, jako sakrament dojrzałości chrześcijańskiej, jest związany z pewną dojrzałością wiary, która jednak nie pokrywa się z dojrzałym wiekiem rozwoju naturalnego. Odpowiedni wiek do przyjęcia tego sakramentu to trzecia klasa gimnazjalna. W niebezpieczeństwie śmierci

²¹ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 109.

²² Tamże nr 60.

²³ P a w e ł VI. Konstytucja apostolska *Divinae consortium naturae* (15.08. 1971). W: *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. Katowice 1994. Zob. S. C z e r w i k. *Refleksje teologiczne nad liturgią sakramentu bierzmowania*. RBL 28:1975 s. 32-44.

jednak należy go udzielać także dzieciom, które jeszcze nie osiągnęły wieku rozeznania²⁴

Przyjęcie sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej wymaga od kandydatów odpowiedniego przygotowania, w którym winni uczestniczyć rodzice i duszpasterze²⁵ Najlepiej przygotowanie to powiązać z rokiem liturgicznym i uwzględnić w nim udział świeckich, którzy są zaangażowani w życiu parafialnym, działają w grupach apostoelskich i modlitewnych czy w stowarzyszeniach kościelnych²⁶ Oprócz katechez kandydat winien odbyć indywidualną rozmowę ze swoim duszpasterzem. Uczestnikami katechizacji przed bierzmowaniem powinni być także świadkowie bierzmowania²⁷ Świadkiem bierzmowania powinien być chrzestny, gdyż w ten sposób jaśniej zaznacza się związek między chrztem a bierzmowaniem. Nie wyklucza się jednak wyboru osobnych świadków, zwłaszcza jeśli byłiby to rodzice²⁸ Czasem, ze względów duszpasterskich, trzeba będzie przygotowanie do bierzmowania połączyć z bezpośrednim przygotowaniem do małżeństwa²⁹

Celem katechezy przed bierzmowaniem jest doprowadzenie kandydatów „do przeżycia obecności i działania Ducha Świętego w Kościele Chrystusowym, wpojenia obyczaju osobistej i stałej modlitwy, kształtowania chrześcijańskich postaw moralnych, wierności obowiązkowi codziennego życia, odwagi w wyznawaniu wiary, umiejętności obrony przekonań religijnych, a także odpowiedzialności za powołanie życiowe, relacje miłości i przyjaźni, wspólnotę lokalną i ojczyznę” Kandydat powinien uczyć się miłować Kościół. Owo umiłowanie Kościoła winno wyrazić się w odważnej wierności, eklezyjalnym posłuszeństwie, ofiarnej służbie i radosnym wspomaganie go w realizacji posłannictwa w świecie³⁰ Wyrazem ściślejszego zjednoczenia bierzmowanego z Kościołem, z jego apostoelskimi początkami i posłannictwem, jest udzielanie sakramentu bierzmowania przez biskupa, który jest zwyczajnym szafarzem tego sakramentu. Nadzwyczajnym szafarzem bierzmowania może być prezbiter, który jednak działa za pozwoleniem biskupa

²⁴ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim* nr 19 i 20.

²⁵ Tamże nr 112. Zob. J. G a j d a. *Przygotowanie katechetyczne młodzieży do bierzmowania*. W: *Sakramenty inicjacji w liturgii i praktyce duszpasterskiej*. Red. R. Pierskała, H. Sobeczko. Opole 1996 s. 137-142.

²⁶ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 63.

²⁷ Tamże nr 110.

²⁸ Tamże nr 113.

²⁹ Tamże nr 114.

³⁰ Tamże nr 111.

diecezjalnego. Duszpasterze zaś powinni udzielać bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, także małym dzieciom³¹ Synod zachęca, przywołując zalecenia Episkopatu Polski, żeby grupy kandydatów do bierzmowania nie były liczniejsze niż 250 osób³² Kandydat do bierzmowania powinien zachować imię chrzcielne. Jeśli jednak nie ma on świętego patrona z chrztu, może wybrać sobie imię świętego, który będzie dlań wzorem dojrzałego życia chrześcijańskiego³³

4. *Eucharystia jako dopełnienie inicjacji chrześcijańskiej*

A. Eucharystia jest sakramentem dopełniającym inicjację chrześcijańską. Jego istota polega na świętowaniu Paschy Chrystusa przez sakramentalne uobecnianie Jego męki, śmierci i zmartwychwstania. Dokonuje się to w mszalnym obrzędzie, który obejmuje liturgię słowa i liturgię eucharystyczną. Msza święta jest czynnością Chrystusa, który w wielkoczwartkowym Wieczerniku, gotowy na śmierć za zbawienie świata, sam celebrował sakramentalnie tajemnicę swojej męki i zmartwychwstania³⁴

Mszalna liturgia słowa i liturgia ofiary są ściśle ze sobą związane. Synod wyraża troskę, aby przewodniczący zgromadzeń eucharystycznych³⁵ zachowali równowagę między nimi, ponieważ zdarza się, że niejednokrotnie „celebruje się” kazanie, a niedbale czyta się Ewangelię i w pośpiechu sprawuje liturgię eucharystyczną³⁶ Synod piętnuje też zwyczaj włączania w obrzędy wstępne uroczystych powitań, a w obrzędy zakończenia podziękowań, które czasem przybierają postać akademii. Nie licuje to z powagą Najświętszej

³¹ Tamże nr 115. „Jeśli tego domaga się konieczność, [biskup diecezjalny] może jednemu lub kilku określonym prezbiterom udzielić uprawnienia do sprawowania tego sakramentu” (KPK kan. 884 § 1). W przypadkach liczniejszych grup do bierzmowania można korzystać z możliwości przewidzianych przez prawo kościelne, że szafarz bierzmowania (biskup i prezbiter) może „dobrać sobie prezbiterów, aby razem z nim udzielali tego sakramentu” (KPK kan. 884 § 2).

³² *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 63.

³³ Tamże nr 113.

³⁴ J a n P a w e ł II. *List „Tajemnica i kult Eucharystii”* nr 8.

³⁵ „Kapłan sprawuje Najświętszą Ofiarę «in persona Christi» – to znaczy więcej niż «w imieniu» czy «w zastępstwie» Chrystusa. «In persona» to znaczy: w swoistym sakramentalnym utożsamieniu się z Prawdziwym i Wiecznym Kapłanem, który Sam tylko Jeden jest prawdziwym i prawowitym Podmiotem i Sprawcą tej swojej Ofiary – i przez nikogo właściwie nie może być w jej spełnianiu wyręczony” (tamże).

³⁶ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 90.

Ofiary, której centrum jest sam Chrystus³⁷ Podczas sprawowania Eucharystii należy zwrócić baczniejszą uwagę, aby zachować postulowane przez prawo liturgiczne momenty świętego milczenia. Szafarze czynności sakramentalnych winni dbać o to, aby wiernym ukazywać głębię znaków liturgicznych. Nie zawsze troska ta przenika ich postugę. Czasem wydaje się, że niektórzy kapłani postępują tak, jakby byli właścicielami obrzędu i tekstu³⁸ W Kościele partykularnym biskup jest odpowiedzialny za Eucharystię, także wówczas, gdy przewodniczy jej kapłan. W czasie Mszy świętej wymienia się jego imię, by zaznaczyć, że to on jest głową Kościoła partykularnego³⁹

W Najświętszej Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła – sam Chrystus. On daje życie ludziom i uzdalnia ich, aby razem z Nim stali się darem dla Ojca, zawierając Mu także całą swoją wieloraką aktywność i jej owoce. To dlatego Kościół zobowiązuje wszystkich katolików do uczestnictwa we Mszy świętej w niedziele i święta i do przyjmowania Komunii świętej przynajmniej raz w roku, w okresie wielkanocnym. Wierni mogą ten obowiązek wobec Eucharystii spełnić w sam dzień świąteczny albo wieczorem dnia poprzedzającego, gdy uczestniczą we Mszy świętej, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim. Wówczas sprawuje się ją według formularza niedzielnego z homilią i modlitwą powszechną⁴⁰ Uczestnictwo w niedzielnej Eucharystii jest prawem i zaszczytem chrześcijanina,

³⁷ Tamże nr 64.

³⁸ Kapłan jako szafarz, jako celebrans, jako przewodniczący eucharystycznego zgromadzenia wiernych powinien swoją funkcję wykonywać wedle rzetelnej dyscypliny wiary. „Nie może uważać siebie za «właściciela», który dowolnie dysponuje tekstem liturgicznym i całym najświętszym obrzędem jako swoją własnością i nadaje mu kształt osobisty i dowolny. Może to się czasem wydawać bardziej efektowne, może nawet bardziej odpowiadać subiektywnej pobożności, jednakże obiektywnie jest zawsze zdradą tej jedności, która się w tym Sakramencie jedności nade wszystko winna wyrażać” (J a n P a w e ł II. *List „Tajemnica i kult Eucharystii”* nr 12).

³⁹ „W Modlitwach eucharystycznych należy wymieniać imię biskupa diecezjalnego. Można wymieniać biskupów pomocniczych. Jeżeli jest ich więcej, wspomina się ich razem, nie wymieniając imion. Używa się następujących formuł: a) Jeżeli jest jeden biskup pomocniczy: z naszym Biskupem N. i z Biskupem N.; b) Jeśli jest kilku biskupów pomocniczych: z naszym Biskupem N. i z jego Biskupami pomocniczymi; c) Gdy kapłan odprawia Mszę na obcym terytorium, lecz dla grupy wiernych z własnej diecezji, np. z okazji pielgrzymki, mówi: z naszym Biskupem N. i z Biskupem Kościoła N.” (Kongregacja Kultu Bożego. *Dekret Imię biskupa w Modlitwie eucharystycznej* (09.10.1972). w: *Mszal Rzymski dla diecezji polskich*. Poznań 1986 s. 302.

⁴⁰ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 26.

a nie tylko jurydycznym obowiązkiem⁴¹ Ważnym elementem przeżywania niedziel i świąt jest obowiązek powstrzymania się od prac i zajęć, których wykonywanie nie jest konieczne albo zakłócałoby radość chrześcijańskiego świętowania⁴²

B. Czynne uczestnictwo we Mszy świętej domaga się zrozumienia sensu obrzędów i treści znaków liturgicznych. Wyraża się zaś w dialogach, wspólnym śpiewie, w momentach pełnego czci milczenia przed Bogiem. Ważną rzeczą są odpowiednio dobrane pieśni mszalne⁴³ Pełny udział wiernych w Ofierze Eucharystycznej dokonuje się przez Komunię sakramentalną. Ona jest owocem uobecnionej Ofiary Chrystusa. Synod zaleca, aby wierni przyjmowali Komunię świętą z Hostii konsekrowanych podczas tej Mszy świętej, w której uczestniczą, gdyż wtedy Komunia ukazuje się wyraźniej jako udział w aktualnie składanej ofierze. Pełniejszy wymiar uczyty uwydatnia Komunia święta przyjmowana pod obiema postaciami⁴⁴ Przy tej sposobności Synod potwierdza i wyraża szacunek dla zwyczaju przyjmowania Komunii świętej „do ust” w postawie zarówno klęczącej, jak i stojącej, ale nie wyklucza także innych form przyjmowania Komunii świętej, również na rękę, z zachowaniem najwyższej czci dla Eucharystii⁴⁵

Soborowa odnowa liturgiczna stała się okazją do angażowania wiernych świeckich do spełniania przynależnych im funkcji liturgicznych, zwłaszcza funkcji lektora, psalterzysty czy członka zespołów śpiewaczych. Podstawą do takiego zaangażowania jest udział wiernych w kapłaństwie Chrystusa przez sakrament chrztu. W ten sposób świeccy katolicy współdziałają w ofiaro-

⁴¹ Jest sprawą najwyższej wagi, aby każdy chrześcijanin uświadomił sobie, że nie może żyć wiarą i w pełni uczestniczyć w życiu chrześcijańskiej wspólnoty, jeśli nie bierze regularnie udziału w niedzielnym zgromadzeniu eucharystycznym. Zob. J a n P a w e ł II. List *Dies Domini* nr 48.

⁴² *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 86.

⁴³ Tamże nr 64. Zob. VQA 10: „Ponieważ cała Liturgia jest przeniknięta Słowem Bożym, każde inne słowo musi pozostawać z nim w harmonii, przede wszystkim homilia, ale także śpiewy i komentarze. Niech żadne inne czytanie nie będzie wprowadzane na miejsce słów biblijnych i niech słowa ludzkie pozostają w służbie Słowa Bożego, nigdy go nie przesłaniając”

⁴⁴ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 27. Zob. T K w i e c i e ń. *O przyjmowaniu Komunii św.* „W drodze” 1999 nr 5 (309) s. 39-46.

⁴⁵ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 92. Zob. P. M a j e r. *Normy prawno-liturgiczne o przyjmowaniu Komunii świętej na rękę.* (Anamnesis 22). Sandomierz 2000 s. 70-79.

waniu Eucharystii. Czynią to jednak inaczej niż uczestnicy kapłaństwa sakramentalnego. Synod zauważył, że ciągle zbyt mało dorosłych osób świeckich, zwłaszcza mężczyzn, spełnia posługi liturgiczne. Często, nawet podczas wielkich zgromadzeń, sam celebrans czyta lekcje, recytuje psalm responso-ryjny, wypowiada wezwania modlitwy powszechnej. Czasem nawet opuszcza miejsce przewodniczenia, by zebrać ofiary na tacę. Są to bolesne braki w duszpasterstwie parafialnym⁴⁶ Jest to również wyzwanie dla duszpasterzy, by na serio przyjęli naukę Vaticanum II. Sobór domaga się, aby w odprawianiu liturgii każdy spełniający swą funkcję, czy to duchowny, czy świecki, czynił tylko to i wszystko to, co należy do niego z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych (KL 28).

C. Synod wzywa kapłanów do korzystania z całego bogactwa Mszału, a zatem ze wszystkich Modlitw eucharystycznych, formuł aktów pokutnych i błogosławieństw⁴⁷ Owocność przewodniczenia czynnościom liturgicznym zależy również od dobrze przygotowanych zachęt modlitewnych i komentarzy, wygłaszanych podczas świętych czynności w momentach przewidzianych przez prawo liturgiczne bez zmiany obrzędów⁴⁸ Tymczasem zdarza się, że wygłaszane modlitewne zachęty czy komentarze są nieudolnie improwizowane. Czasem są zdawkowymi tekstami, innym razem rozbudowanymi, podobnymi do homilii, pouczeniami⁴⁹

Do przewodniczącego zgromadzenia liturgicznego należy głoszenie homilii. Prawo do wygłaszania homilii mają tylko wyświęceni słudzy słowa: biskup, prezbiter i diakon⁵⁰ Jest ona integralną częścią celebracji i obowiązuje we

⁴⁶ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 65.

⁴⁷ Tamże nr 88.

⁴⁸ „Liturgia należy do całego ciała Kościoła. Dlatego nie wolno nikomu, ani kapłanowi, ani jakiegokolwiek grupie, na własną rękę niczego do niej dodawać, z niej ujmować lub w niej zmieniać. Wymaganie wierności obrzędom i autentycznym tekstom liturgicznym jest wymaganie «lex orandi», które zawsze musi odpowiadać «lex credendi». Brak wierności w tym zakresie może także dotknąć samej ważności sakramentów” (VQA 10).

⁴⁹ Zob. Episkopat Polski. *Przepisy wykonawcze do instrukcji Kongregacji do spraw sakramentów i kultu Bożego „Inaestimabile Donum”* (03.04.1980). W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*. Red. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Wyd. 2. Lublin 1999 s. 46: „Wprowadzenia powinny być dobrze przygotowane na piśmie” Pismo Kongregacji przestrzega przed wielomówstwem, które zniechęca uczestników.

⁵⁰ *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów* (15.08.1997). „Liturgia Sacra” 5: 1999 nr 1 s. 17: „[Od głoszenia homilii] wykluczeni zostają wierni nie wyświęceni, nawet jeśli pełnią funkcję tak zwanych «asystentów duszpasterskich» lub katechetów [...] Niedopuszczalna jest praktyka,

wszystkich Mszach świętych z udziałem wiernych w niedziele i uroczystości nakazane oraz w Mszach obrzędowych połączonych z udzielaniem chrztu, bierzmowania, zawarciem małżeństwa i pogrzebem. Zaleca się także głoszenie homilii w dni powszednie Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego oraz przy innych okazjach, gdy wierni liczniej uczestniczą we Mszy świętej. W miejsce homilii może być odczytany list pasterski, z którego jednak można zrezygnować podczas Mszy świętej z udziałem dzieci⁵¹. Homilii nie zastępują komunikaty Konferencji Episkopatu, biskupa czy kurii diecezjalnej. Najważniejsze ich treści można podać w ogłoszeniach przed rozestaniem wiernych.

Synod przypomina, że należy zadbać o odpowiedni odstęp czasu między kolejnymi celebracjami Eucharystii w niedziele i obowiązujące uroczystości. Nie powinien on być mniejszy niż półtorej godziny⁵². Przy kościele winna być umieszczona tablica informująca o godzinach sprawowania Mszy świętych oraz sakramentu pokuty. Dobrze by było, aby takie tablice miały jednolitą formę w całej diecezji⁵³. Żywa miłość do Chrystusa, który powierzył się ludowi Bożemu w Eucharystii, wyraża się w trosce o piękno i czystość szat liturgicznych, obrusów i bielizny kielichowej. Synod domaga się, aby przywrócić zaniedbywany zwyczaj przykrywania kielicha i pateny welonem⁵⁴.

Ofiara Eucharystyczna jest źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego. Wierni uczestnicząc w niej przyjmują dar zbawienia od Ojca przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Oddają też kult Trójjedynemu Bogu. Synod zachęca do kultywowania pięknego zwyczaju odprawiania Mszy świętej w intencji żywych lub zmarłych członków rodziny i przyjaciół. Przypomina jednocześnie, że stypendium mszalne nie jest opłatą za Mszę świętą, lecz dobrowolną ofiarą składaną przy tej sposobności. Określa jako „nie-

stosowana w pewnych okolicznościach, powierzania homilii seminarzystom studiującym teologię, jeszcze nie wyświęconym. Nie można bowiem traktować homilii jako ćwiczenia przygotowującego do przyszłej posługi” Instrukcja została wydana przez sześć Kongregacji rzymskich: Kongregację do Spraw Duchowieństwa, Kongregację Nauki Wiary, Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, Kongregację Biskupów, Kongregację Ewangelizacji Narodów, Kongregację Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego oraz dwie rady papieskie: Papieską Radę do Spraw Świeckich i Papieską Radę do Spraw Interpretacji Tekstów Prawnych.

⁵¹ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 91.

⁵² Tamże nr 97.

⁵³ Tamże nr 98.

⁵⁴ Tamże nr 95.

dopuszczalne” ustalanie „stawek”, a tym bardziej domaganie się nadmiernych „ofiar”⁵⁵ Zauważa jednocześnie, iż wierni są zobowiązani, w miarę swoich możliwości, dbać o materialne potrzeby Kościoła.

D. Pobożność chrześcijańska wypracowała różne formy kultu Chrystusa eucharystycznego, obecnego w Najświętszym Sakramencie, również po złożeniu Ofiary. Gdy Eucharystię przechowuje się w kościołach lub kaplicach, Chrystus jest rzeczywiście „Bogiem z nami” Wprawdzie zasadniczym i pierwotnym celem przechowywania Eucharystii poza Mszą świętą jest udzielanie Wiatyku, ale drugorzędnymi celami są: udzielanie Komunii świętej i adoracja Chrystusa obecnego w Najświętszej Eucharystii⁵⁶

Synod z satysfakcją odnotowuje fakt, że ożywia się kult Najświętszego Sakramentu. Powstają kaplice wieczystej adoracji, odnawiają się bractwa adoracyjne i spora liczba świeckich przeznaczają w ciągu dnia część swojego czasu na adorację⁵⁷ Synod zaleca jednocześnie, aby w każdej parafii raz w miesiącu w ustalonym dniu, np. w pierwszy czwartek, pierwszy piątek lub pierwszą niedzielę miesiąca, odbywała się wspólnotowa adoracja Najświętszego Sakramentu. Bardzo wskazane jest organizowanie godzinnej adoracji w ciągu tygodnia, a raz w roku winno być zorganizowane dłuższe uroczyste wystawienie Najświętszego Sakramentu. Podczas trwania wystawienia Jezusa eucharystycznego miejscowa wspólnota ma sposobność adorować Go, wykorzystując śpiew, wspólne modlitwy i medytację przed tabernakulum. Do takiej adoracji Synod wzywa przede wszystkim księży, diakonów, alumnów oraz siostry zakonne⁵⁸

⁵⁵ Tamże nr 96.

⁵⁶ E. S z o k a. *Eucharystyczna obecność Chrystusa Pana anamnezą Tajemnicy Wcielenia*. (Anamnesis 14). Sandomierz 1998 s. 21-25.

⁵⁷ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 67.

⁵⁸ Tamże nr 103.

III. TROSKA SYNODU O SPRAWOWANIE SAKRAMENTÓW UZDROWIENIA

1. *Sakrament pokuty jako sakrament pojednania z Bogiem i Kościołem*

Kościół Chrystusowy jest święty ze swej natury. Świętość Kościoła wynika ze świętości jego Założyciela. Stanowią go jednak ludzie grzeszący. Grzech to przede wszystkim niewdzięczność wobec Boga, osłabienie lub zerwanie jedności z Nim. Grzech narusza równocześnie komunię z Kościołem (KKK 1440). Wyzwolenie z grzechów i pojednanie z Kościołem dokonuje się w sakramencie pokuty. Wielkim duszpasterskim wyzwaniem, ciągle aktualnym, jest w związku z tym formacja sumień ludzi. W tym procesie formacyjnym ważną rolę spełnia katecheza. Winna ona uwzględniać zagadnienie indywidualnego i społecznego charakteru każdego grzechu oraz eklezjalnego wymiaru pojednania. Trud formacyjny jest powinnością przede wszystkim duszpasterzy i katechetów⁵⁹ Pomocą w tej formacji są nabożeństwa pokutne, organizowane zwłaszcza w Adwencie i Wielkim Poście⁶⁰ Nie stanowią one formy sprawowania sakramentu pokuty, ale służą rozwijaniu i pogłębianiu ducha pokuty u wiernych. Są okazją i szansą do podjęcia pogłębionej refleksji nad grzechem, nawróceniem, pojednaniem z Bogiem i z braćmi. Pomagają w dobrym przygotowaniu do spowiedzi, które skutecznie przewycięży rutynę i bezduszne schematy w rachunku sumienia i wyznawaniu grzechów. Nabożeństwa te ożywią też świadomość, że spowiedź jest odważnym przyjęciem odpowiedzialności za popełnione zło, a nie ucieczką przed odpowiedzialnością.

Tylko Bóg może przebaczać grzechy. Jezus, wcielony Syn Boży, ma na ziemi władzę odpuszczania grzechów (Mk 2, 10). Wykonywał ją osobiście, gdy odpuszczał grzechy (Mk 2, 5; Łk 7, 48). Jezus dał tę władzę ludziom, których powołał. Zlecił im, by „posługę jednania” (2 Kor 5, 18) wykonywali w Jego imieniu. Tak czynili Apostołowie, i tak też jest ona wykonywana ciągle w Kościele.

Istnieją różne sposoby oczyszczenia z grzechów. W przypadku grzechów powszednich dokonuje się ono przez słuchanie słowa Bożego, praktykę chrze-

⁵⁹ Tamże nr 117.

⁶⁰ Zob. Cz. K r a k o w i a k. *Celebracje pokutne w świetle rytuału Obrzędy pokuty*. (Anamnesis 20). Sandomierz 2000 s. 82-101; B. M o k r z y c k i. *Zagadnienie nabożeństw pokutnych*. CT 46:1976 fasc.1. s. 132-136; A. D u r a k. *Zbawcza pedagogia nawrócenia w celebracji nabożeństw pokutnych*. RBL 3:1996 s. 184-193.

ścijańskiej ascezy, modlitwę, dobre uczynki, podejmowanie codziennych obowiązków i cierpliwe znoszenie przeciwności życia. W przypadku grzechów ciężkich uwolnienie następuje przez chrzest „na odpuszczenie grzechów” i sakrament pokuty⁶¹ Sakrament pokuty jest sakramentem paschalnym. Swą moc czerpie on z tajemnicy pojednania, którego dokonał Chrystus przez swoją śmierć i zmartwychwstanie (por. 2 Kor 5, 18-20). W sakramencie pokuty spotyka się miłosierny Bóg ze skruszonym grzesznikiem.

Człowiek nawraca się na skutek uprzedzającego działania miłosiernego Boga⁶² Wsparty Jego łaską, czyni rachunek sumienia, szczerze żałuje za grzechy, wyznaje je z pokorą kapłanowi, postanawia zmienić życie i podejmuje zadośćuczynienie za wyrządzone krzywdy. Bóg za pośrednictwem Kościoła udziela przebaczenia grzechów. „Ojciec przyjmuje syna, który do Niego wraca, Chrystus bierze na nowo owcę i odnosi do owczarni, a Duch Święty na nowo uświęca swoją świątynię albo pełniej w niej zamieszkuje”⁶³ Każdy chrześcijanin, po osiągnięciu wieku rozeznania, obowiązany jest przynajmniej raz w roku wyznać wiernie wszystkie swoje grzechy ciężkie. Kościół wzywa do częstego i systematycznego korzystania z sakramentu pokuty. Regularne spowiadanie się, także z grzechów powszednich, pomaga kształtować sumienie, skuteczniej walczyć ze złymi skłonnościami, z ufnością poddawać się leczącej mocy Chrystusa. Uzdalnia też człowieka do postępowania według Ducha. „Nie jest to tylko powtarzanie obrzędów ani psychologiczne ćwiczenie, lecz nieustanna troska o doskonalsze przyjmowanie łaski chrztu, aby nosząc w ciele umartwienie Jezusa Chrystusa, coraz bardziej ukazywać w sobie Jego życie”⁶⁴

Spowiednik jest sługą Boga przebaczącego⁶⁵ Sprawując sakrament po-

⁶¹ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 28.

⁶² Zob. J a n P a w e ł II. *List do kapłanów na Wielki Czwartek 2002 roku*. Żąbki 2002 nr 5: „W przypadku Zacheusza wszystko, co się mu przydarza, jest zadziwiające. Jeśli nie byłoby w pewnym momencie «niespodziewanego» spojrzenia Chrystusa, pozostałby on niemy widzem, obserwującym Jego przejście ulicami Jerycha. Jezus przeszedłby obok, a nie wkroczyłby w jego życie. On sam nie przypuszczał, iż ciekawość, która popchnęła go do wykonania tak osobliwego gestu, była już owocem miłosierdzia, jakie go poprzedzało, pociągało i wkrótce miało go zmienić w głębi serca”

⁶³ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 29.

⁶⁴ Tamże nr 31.

⁶⁵ Tamże nr 32. Zob. też: E. O z o r o w s k i. *Ojcowska postęga w konfesjonale*. (Anamensis 20). Sandomierz 2000 s. 67-75. Jan Paweł II w *Liście do kapłanów na Wielki Czwartek 2002 roku* (nr 8) pisze: „Szafarz Sakramentu Pojednania, który wobec grzesznika jest wcieleniem oblicza Dobrego Pasterza, winien w jednakowym stopniu wyrażać uprzedzające miłosierdzie, jak też uzdrawiające i kojące przebaczenie. Właśnie na gruncie tych

kuty, wypełnia on posługę Dobrego Pasterza, który szuka zagubionej owcy. Jest ewangelicznym samarytaninem, który opatruje rany, a także sędzią, którego sąd jest sprawiedliwy i równocześnie miłosierny. Spowiednik jest zobowiązany do zachowania absolutnej tajemnicy odnośnie do grzechów wyznanych przez penitentów. Nie może on nigdy wykorzystywać uzyskanych podczas spowiedzi wiadomości o życiu penitentów. Sprawujący sakrament pokuty winien być ubrany w odpowiednie szaty liturgiczne (albę lub komżę i fioletową stułę) i korzystać z księgi liturgicznej *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, która powinna znajdować się w każdym konfesjonale⁶⁶

Współczesnym problemem duszpasterskim jest zjawisko zaniedbywania regularnego spowiadania się. Wiele osób korzysta tylko okazjonalnie z sakramentu pokuty, często w ostatniej chwili przed świętami. Wielka liczba penitentów w dniach przedświątecznych sprawia, że spowiednicy nie mają możliwości poświęcenia penitentowi tyle czasu, by przeżył on ten sakrament jako rzeczywiste spotkanie z miłosiernym Chrystusem. Z tego względu Synod zachęca, by duszpasterze regularnie zasiadali w konfesjonalach. Synod sugeruje, że aby umożliwić wiernym przygotowanie się do pełnego udziału w niedzielnej i świątecznej Mszy świętej, kapłani powinni spowiadać w soboty wieczorem i w przeddzień większych świąt. Wiernych zaś powinni zachęcać do korzystania z sakramentu pokuty i pojednania poza czasem sprawowania Eucharystii, chociaż jest także usprawiedliwione racjami duszpasterskimi sprawowanie tego sakramentu podczas jej celebracji⁶⁷

reguł kapłan jest powołany, by w rozmowie z grzesznikiem rozeznąć, czy jest on gotów na rozgrzeszenie sakramentalne. Z pewnością delikatność, jaka konieczna jest w spotkaniu z duszami w chwili tak osobistej i często pełnej bólu, wymaga wielkiej dyskrecji. Jeśli nie ma podstaw, by sądzić inaczej, spowiednik musi zakładać, iż penitent, wyznając grzechy, ma prawdziwy żal i wynikającą z niego rzeczywistą wolę poprawy. Takie założenie będzie ostatecznie uzasadnione, jeśli przyjdzie z pomocą posługa duszpasterska związana z Sakramentem Pojednania, która zagwarantuje takie przygotowanie do sakramentu, by pomogło ono każdemu dojrzeć do właściwej świadomości tego, o co przychodzi prosić. Tym niemniej jest jasne, iż w przypadku, w którym byłoby inaczej, spowiednik ma obowiązek powiedzieć penitentowi, iż nie jest on jeszcze w pełni gotowy na rozgrzeszenie. Jeśli byłoby ono udzielone temu, kto otwarcie zaświadcza o braku chęci poprawy, to ryt ten zostałby sprowadzony do czystej iluzji, a nawet aktu czysto magicznego, może zdolnego dać pozorny pokój, ale z pewnością nie głęboki pokój sumienia, gwarantowany przez serdeczny uścisk Boga”

⁶⁶ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 120.

⁶⁷ Tamże nr 119.

2. Sakrament namaszczenia jako znak zbawczej troski Chrystusa o cierpiących

Sakrament namaszczenia chorych należy, obok pokuty, do tzw. sakramentów uzdrowienia. Jest znakiem zbawczej ingerencji Chrystusa w życie chorego. Stanowi także pomoc w zrozumieniu i zaakceptowaniu choroby i cierpienia, czyli tych doświadczeń, które są nieodłączne od ziemskiej egzystencji człowieka (por. KDK 10). Choroba jednak nie jest karą Bożą. Leczące działanie Jezusa Chrystusa zmierza do zespolenia chorego z życiodajnym strumieniem Bożego życia. Dzięki temu sakramentowi chory potrafi łatwiej, w duchu Ewangelii, przeżywać dolegliwości choroby i cierpienia. Otrzymuje szczególną łaskę Ducha Świętego, która umacnia ufność chorego wobec Pana Boga, a także uzbraja go duchowo przeciw pokusom szatana i lękom, jakie rodzi choroba⁶⁸. Przynosi również ulgę w cierpieniu i podnosi na duchu, a jeśli to dla człowieka pożyteczne, przywraca zdrowie. Namaszczenie chorych odpuszcza również grzechy wówczas, gdy chory nie może się spowiadać⁶⁹.

Namaszczenie chorych nie jest sakramentem przeznaczonym tylko dla pozostających w niebezpieczeństwie śmierci. Nie jest to sakrament „ostatniego namaszczenia”. Odpowiednią porą do przyjęcia tego sakramentu jest choroba lub starość, a zatem sytuacja, gdy wiernym zaczyna grozić niebezpieczeństwo śmierci z powodu choroby lub starości. Dlatego Synod zaleca, aby umożliwić przyjęcie sakramentu namaszczenia osobom starszym oraz cierpiącym na przewlekłe choroby. Celebracje tego sakramentu można połączyć z dniem chorych, misjami czy rekolekcjami⁷⁰. Chorym należy także umożliwić częste i regularne przyjmowanie Komunii świętej. Duszpasterze powinni się starać, aby chorzy i ludzie starzy mogli przynajmniej raz w miesiącu przystąpić do sakramentu pokuty i pojednania oraz wzmocnić się Ciałem Pańskim. Mogą też, korzystając z przysługującego im prawa, sprawować Eucharystię w domach chorych⁷¹.

⁶⁸ Tamże nr 35. K. M a t w i e j u k. *Implikacje pastoralne wynikające z „Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae”* „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” 1:1993 s. 27-35.

⁶⁹ Zob. J. S t e f a n i s k i. *Sakrament chorych w dziejach i życiu Kościoła*. Gniezno 2000.

⁷⁰ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 124.

⁷¹ Tamże nr 99.

Sakrament namaszczenia jest sakramentem powtarzalnym. Jeśli chory, który został namaszczony, odzyska zdrowie, to w przypadku nowej ciężkiej choroby może ponownie przyjąć ten sakrament. W ciągu tej samej choroby namaszczenie chorych może być udzielone powtórnie, zwłaszcza jeśli choroba się pogłębia. Jest rzeczą stosowną przyjąć sakrament namaszczenia chorych przed trudną operacją (KKK 1515). Tym, którzy kończą swoje ziemskie życie, Kościół poza namaszczeniem chorych ofiaruje Eucharystię jako Wiatyk – „pokarm na drogę” Przyjęcie Ciała i Krwi Chrystusa w chwili przejścia do Ojca ma szczególne znaczenie, Eucharystia bowiem jest początkiem życia wiecznego⁷² Sakramentu namaszczenia nie udziela się zmarłemu, ale – jak zaleca rytuał – wówczas kapłan „niech błaga Boga, aby go uwolnił od grzechów i przyjął litościwie do swego Królestwa”⁷³

IV SYNODALNA TROSKA O SPRAWOWANIE SAKRAMENTÓW W SŁUŻBIE KOMUNII

1. *Sakrament święceń jako podstawa kapłaństwa służebnego*

Sakrament święceń i sakrament małżeństwa są nastawione na zbawienie innych ludzi. Udzielają one szczególnego posłania w Kościele i służą budowaniu ludu Bożego (KKK 1534). Przez służbę innym przyczyniają się także do zbawienia osobistego.

W Nowym Przymierzu tylko Chrystus jest kapłanem. Jest to kapłan boski i ludzki, jedyny i wieczny, żyjący zawsze i wstawiający się za nami (Hbr 7, 25). On jest „jedynym Pośrednikiem między Bogiem a ludźmi” (1 Tm 2,5). On, wcielony Syn Boży, złożył Ofiarę przebłagalną za grzechy świata. Chrystus udziela wiernym uczestnictwa w swoim kapłaństwie. Czyni tak mocą chrztu i bierzmowania, dając udział w kapłaństwie zwanym kapłaństwem wspólnym lub kapłaństwem wiernych. Biskupi i prezbiterzy natomiast uczestniczą w kapłaństwie urzędowym, czyli hierarchicznym. Te dwa sposoby

⁷² Tamże nr 37.

⁷³ Wprowadzenie teologiczne i pastoralne nr 15. W: *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*. Katowice 1980.

uczestnictwa w jedynym kapłaństwie Chrystusa różnią się od siebie istotą, ale jednocześnie są sobie wzajemnie przyporządkowane⁷⁴

Kapłaństwo sakramentalne mogą przyjąć tylko mężczyźni, którzy są powołani przez Boga i posłani przez Kościół. Przez przyjęcie sakramentu święceń zostają oni naznaczeni nieusuwalnym charakterem duchowym. Dzięki temu sakramentowi posłanie, powierzone przez Chrystusa Apostołom, trwa w Kościele aż do końca czasów. Sakrament święceń jest sakramentem posługi apostoelskiej i obejmuje trzy stopnie: episkopat, prezbiterat i diakonat⁷⁵ Istnieją jednak tylko dwa stopnie uczestnictwa w kapłaństwie Chrystusa: episkopat i prezbiterat. Diakoniat jest przeznaczony do pomocy im i służenia. Pojęcie „kapłan” oznacza więc biskupów i prezbiterów, a nie diakonów. Ci ostatni mogą być diakonami stałymi⁷⁶ Sobór Watykański II przywrócił w Kościele łacińskim diakonat stały „jako właściwy i trwałe stopień hierarchiczny” Motywem takiej decyzji jest przekonanie, że w dzisiejszej sytuacji może on stanowić znaczne wzbogacenie realizacji posłannictwa Kościoła⁷⁷

Diakoniat stały mogą przyjmować zarówno celibatariusze, jak też mężczyźni żonaci⁷⁸ Przez sakrament święceń diakoni uczestniczą w specjalny sposób w posłaniu i łasce Chrystusa. Są naznaczeni nieusuwalną pieczęcią, czyli tzw. charakterem sakramentalnym. Upodabnia ich to do Chrystusa, który sam stał się „diakonem”, czyli sługą wszystkich. Głównym zadaniem diakonów stałych jest wspomaganie duchowieństwa w posłudze duszpasterskiej. Mogą oni udzielać sakramentu chrztu, rozdzielać Komunię świętą, błogosławić związki małżeńskie, głosić kazania podczas Mszy świętej oraz przewodniczyć obrzędom żałobnym i pogrzebowym. Święcenia diakonatu i kapłaństwa są w Kościele partykularnym zawsze wielkim świętem⁷⁹

⁷⁴ Cz. K r a k o w i a k. *Kapłaństwo wspólne i kapłaństwo służebne w świetle ksiąg liturgicznych*. RBL 36:1983 s. 297-307; W. J. K a z i m i e r u k. *Aktualizacja kapłaństwa wspólnego w liturgii w świetle dokumentów odnowy soborowej*. Lublin 1998 (mps).

⁷⁵ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 38.

⁷⁶ M. M a r c z e w s k i. *Teologiczna refleksja nad urzędem i posługą diakona stałego*. AK 534:1998 s. 165-176.

⁷⁷ *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 40.

⁷⁸ Konferencja Episkopatu Polski podjęła decyzję o wprowadzeniu w naszym kraju diakonatu stałego. W czasie głosowania, podczas 313 zebrania plenarnego KEP, które odbyło się w Łowiczu 20.06.2001 r., dwie trzecie biskupów głosowało za tą decyzją. Zob. H. S o b e c z k o. *Staly diakonat ubogaceniem Kościoła w Polsce*. „Liturgia Sacra” 7:2001 nr 1 s. 5-9.

⁷⁹ *liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 70.

2. Sakrament małżeństwa jako źródło uświęcenia małżonków

Małżeństwo zostało ustanowione przez Boga przez stworzenie ludzi odmiennych płci. Jest więc instytucją prawa naturalnego, nie zaś stanowionego, czy to państwowego, czy kościelnego. Małżeństwo jest monogamiczne. Tworzą je wolni ludzie – jeden mężczyzna i jedna kobieta. Łączą się oni ze sobą na całe życie, aby rozwijać miłość i przekazywać życie swemu potomstwu. Chrystus uświęcił ten związek. Przymierze małżeńskie podniósł do godności sakramentu, podkreślając jego jedność i nierozzerwalność. Szafarzami sakramentu małżeństwa są sami małżonkowie, którzy udzielają go sobie poprzez wyrażenie wobec Kościoła swojej zgody⁸⁰ Dlatego małżeństwo między dwojgiem katolików zasadniczo winno być zawierane podczas Mszy świętej, a poprzedzone odpowiednim przygotowaniem i przyjęciem sakramentu pokuty.

Synod wyraża zaniepokojenie faktem, że niejednokrotnie narzeczeni i ich krewni przesadnie starają się o zewnętrzne piękno i dostojność uroczystości zawierania sakramentalnego małżeństwa. Wyraża się to w okolicznościowych dekoracjach, strojach, muzyce i przyjęciach. Czasem można odnieść wrażenie, że najważniejsze jest utrwalenie obrzędu przez licznych fotografów i kamerzystów, a uczestnicy liturgii małżeństwa zachowują się jak niemi widzowie. Nie bez winy są duszpasterze, którzy liturgię sakramentu małżeństwa często sprawują poza Mszą świętą, w krótkich odstępach czasu i w pośpiechu⁸¹ Dlatego ważną sprawą jest odpowiednie i wszechstronne przygotowanie do sakramentu małżeństwa. Duszpasterz powinien spotkać się nie tylko z narzeczonymi, ale także z ich rodzicami, chrzestnymi, świadkami, rodzeństwem, a nawet gronem przyjaciół. Jest to dobra okazja do uświadomienia im głębi liturgii sakramentu małżeństwa i wprowadzenia możliwie szerokiego grona osób do czynnego w niej udziału. Niektórzy z uczestników ślubu mogliby pełnić funkcję lektora proklamującego słowo Boże w zgromadzeniu liturgicznym, inni funkcję kantora psalmu responsoryjnego i lektora wezwań modlitwy wiernych. Jeszcze inni przyniosą dary do ołtarza, wśród których może być obraz o treści religijnej – będzie to dla małżonków pamiątka zawarcia sakramentalnego małżeństwa⁸²

⁸⁰ Tamże nr 42.

⁸¹ Tamże nr 72. Zob. też: W. N o w a k. *Akomodacja liturgii sakramentu małżeństwa nowego rytuału rzymskiego do potrzeb diecezji polskich*. CT 47:1977 fasc. 3 s. 182-194.

⁸² *Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II* nr 130.

Po takim przygotowaniu wiernych duszpasterz sam będzie sprawował posługę sakramentalną bez pośpiechu. Uczyni to z pobożnością. Udzieli Komunii świętej pod obiema postaciami, aby wyraźniej ukazać wymiar uczy ofiarnej z Ciała i Krwi Chrystusa. W przyszłości zaś będzie pomagał w pogłębianiu sakramentalnego życia małżonków i rodzin np. przez organizowanie obchodu rocznic ślubu, z odnawianiem przyrzeczeń małżeńskich i uroczystym błogosławieństwem kapłańskim⁸³

Synod postuluje, aby przygotowanie do małżeństwa rozpocząć odpowiednio wcześniej. Już w trakcie katechezy w ostatnich klasach gimnazjum i w liceum trzeba poświęcić więcej czasu i uwagi wyjaśnianiu sensu i celu małżeństwa, ale także sensu poszczególnych znaków i symboli liturgicznych w obrzędach sakramentu małżeństwa⁸⁴ Temu również mają służyć wszelkie formy przygotowania narzeczonych do małżeństwa. Synod postuluje, aby tzw. kursy przedmałżeńskie przekształcić w prawdziwą katechezę dla dorosłych. Jej celem winno być nie tylko pouczenie o sakramencie małżeństwa, ale całościowe potraktowanie problematyki małżeńskiej, a zatem „ukazanie życia małżeńskiego jako drogi uświęcenia, budzenie postawy przychylniej życiu, odnawianie życia wiarą i sakramentami Kościoła, zwłaszcza pokuty i Eucharystii”⁸⁵

ZAKOŃCZENIE

Liturgia łączy się z Bożym planem zbawienia człowieka. Plan ten został spełniony przez Paschalne Misterium błogosławionej męki, śmierci, zmartwychwstania i chwalebego wniebowstąpienia Jezusa Chrystusa (KL 5). Paschalne Misterium wcielonego Syna Bożego jest wydarzeniem jednorazowym w wymiarze historycznym, ale jego uświęcająca skuteczność jest ponadczasowa i uniwersalna. Chrystus jest ciągle Zbawicielem. Po zmartwychwstaniu, w uwielbionym ciele, wstąpił On do nieba i zasiadł po prawicy Ojca, aby ustawicznie wstawiać się za nami (Hbr 9, 24). Funkcję kontynuowania Jego zbawczej obecności w Kościele przejęła liturgia. Jest ona żywą obecnością i działalnością Jezusa Chrystusa, który w Kościele i przez Ko-

⁸³ Tamże nr 131.

⁸⁴ Tamże nr 127.

⁸⁵ Tamże nr 128.

ściół, przez sakramentalne znaki i słowa spełnia swoją misję uświęcania człowieka i zarazem w mocy Ducha Świętego, oddaje cześć Ojcu (por. (KL 7).

Liturgia jest miejscem doświadczania zbawczego działania Boga. Jest sposobem komunikacji życia Bożego człowiekowi. Znakami tej zbawczej ingerencji są nade wszystko sakramenty. Są one skutecznymi znakami łaski Bożej. Przyjmujący sakramenty święte ma płynącą z wiary pewność, że w celebracjach sakramentalnych doświadczą zbawczej ingerencji Boga. Życie sakramentalne stopniowo rozwija zapoczątkowane w chrzcie życie Boże. Poprawne sprawowanie sakramentów świętych, będące przedmiotem troski m.in. II Polskiego Synodu Plenarnego, jest jednym z bardzo ważnych warunków skutecznego wtajemniczenia wiernych w Chrystusa i jego Kościół oraz życia treścią przyjętych sakramentów.

BIBLIOGRAFIA

- II Polski Synod Plenarny (1991-1999). Poznań: Pallottinum 2001.
- B a r t n i k Cz.: Sakramentologia społeczna. Lublin: Standruk 2000.
- C a s e l O.: Chrześcijańskie Misterium kultu (Das christliche Kultmisterium). Tł. M. Wolicki. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne 2000.
- C z e r w i k S.: Refleksje teologiczne nad liturgią sakramentu bierzmowania. RBL 28: 1975 s. 32- 44.
- D u r a k A.: Zbawcza pedagogia nawrócenia w celebracji nabożeństw pokutnych. RBL 3:1996 s. 184-193.
- Episkopat Polski: Instrukcja duszpasterska o udzielaniu sakramentu chrztu (1975). W: Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998. Opr. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Wyd. 2. Lublin: Polihymnia 1999 s. 19-26.
- Episkopat Polski: Przepisy wykonawcze do instrukcji Kongregacji do spraw sakramentów i kultu Bożego *Inaestimabile Donum* (03.04.1980). W: Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998. Red. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Wyd. 2. Lublin: Polihymnia 1999 s. 43-52.
- G a j d a J.: Przygotowanie katechetyczne młodzieży do bierzmowania. W: Sakramenty inicjacji w liturgii i praktyce duszpasterskiej. Red. R. Pierskała, H. Sobeczko. Opole: Uniwersytet Opolski. Wydział Teologii 1996 s. 137-142.
- Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów (15.08.1997). „Liturgia Sacra” 5:1999 nr 1 s. 5-28.
- J a n P a w e ł II: List apostolski *Dies Domini* (31.05.1998). Poznań: Pallottinum 1998.
- J a n P a w e ł II: List apostolski *Vicesimus quintus annus* (4.12.1988). W: Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława B.M. Archidiecezji Krakowskiej 1997 s. 142-160.

- J a n P a w e ł II: List do kapłanów na Wielki Czwartek 2002 roku. Żąbki: Apostolicum 2002.
- J a n P a w e ł II: List na Wielki Czwartek *Tajemnica i kult Eucharystii* (24.02.1980 r.). Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1980.
- K a z i m i e r u k W. J.: Aktualizacja kapłaństwa wspólnego w liturgii w świetle dokumentów odnowy soborowej. Lublin 1998 (mps).
- K r a k o w i a k Cz.: Celebracje pokutne w świetle rytuału *Obrzędy pokuty*. (Anamnesis 20). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 2000 s. 82-101.
- K r a k o w i a k Cz.: Kapłaństwo wspólne i kapłaństwo służebne w świetle ksiąg liturgicznych. RBL 36:1983 s. 297-307.
- K u n z l e r M.: Liturgia Kościoła. Tł. L. Balter. Poznań: Pallottinum 1999.
- K w i e c i e ń T.: O przyjmowaniu Komunii św. „W drodze” 1999 nr 5 (309) s. 39-46.
- M a j e r P.: Normy prawno-liturgiczne o przyjmowaniu Komunii świętej na rękę. (Anamnesis 22). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 2000 s. 70-79.
- M a r c z e w s k i M.: Teologiczna refleksja nad urzędem i posługą diakona stałego. AK 1998 nr 534 s. 165-176.
- M a t w i e j u k K.: Implikacje pastoralne wynikające z *Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae*. „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” 1:1993 s. 27-35.
- M o k r z y c k i B.: Zagadnienie nabożeństw pokutnych. CT 46:1976 fasc. 1 s. 132-136.
- N o w a k W.: Akomodacja liturgii sakramentu małżeństwa nowego rytuału rzymskiego do potrzeb diecezji polskich. CT 47:1977 fasc. 3 s. 182-194.
- O z o r o w s k i E.: Ojcowska posługa w konfesjonale. (Anamensis 20). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 2000 s. 67-75.
- P a w e ł VI. Konstytucja Apostolska *Divinae consortium naturae* (15.08.1971). W: Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Wyd. 2. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1994 s. 9-16.
- Popularna Encyklopedia Powszechna. Kraków: Wydawnictwo „Fogra” 1999.
- S c h n e i d e r Th.: Znaki bliskości Boga. Zarys sakramentologii. Wrocław: Wyd. Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1990.
- S i e l e p i n A.: Katechumenat pochrzcielny. (Anamnesis 12). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 1997 s. 45-55.
- S o b e c z k o H.: Stały diakonat ubogaceniem Kościoła w Polsce. „Liturgia Sacra” 7:2001 nr 1 s. 5-9.
- S t e f a ń s k i J.: Sakrament chorych w dziejach i życiu Kościoła. Gniezno 2000.
- S z l a g a J.: Mysterion w przepowiadaniu św. Pawła Apostoła. (Anamnesis 16). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 1999 s. 13-24.
- S z o k a E.: Eucharystyczna obecność Chrystusa Pana anamnezą Tajemnicy Wcielenia. (Anamnesis 14). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 1998 s. 21-25.
- U n t e r m a n A.: Żydzi. Wiara i życie. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie 1989 s. 174-176.
- Wprowadzenie teologiczne i pastoralne. W: Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo. Katowice: Księgarnia św. Jacka 1980 s. 14-28.

PASTORAL CARE AT THE 2ND POLISH PLENARY SYNOD
ABOUT THE MINISTRY OF THE HOLY SACRAMENTS

S u m m a r y

The paper is about the pastoral care of the 2nd Polish Plenary Synod on the ministry of the holy sacraments. The sacraments are tokens of Christ in His salvation and activity. They are the source and climax of the activity of the People of God. The Synod, reminding of the teaching of Vatican Council II in this area, perceives much good that has been brought forth by the process of the renewal of the liturgical life. It also makes notice of pastoral inconsistencies in the ministry of the holy sacraments. By making priests aware of this problem, it encourages, above all, to a patient and permanent catechization of the faithful. At the same time, it recommends overcoming the danger of routine, haste, lack of proper concentration and the temptation to freely mould the rites of the holy sacraments. Faithfulness to liturgical books in administering the sacraments, deepened by the pastoral awareness of priests and enlivened by the ecclesial awareness of lay Catholics, are the proper and effective way to build the Church. This is done first of all through sacramental ministry and sacramental life.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: II Polski Synod Plenarny, sakrament, misterium, inicjacja, uświęcenie.

Key words: 2nd Polish Plenary Synod, sacrament, *misterium*, initiation, sanctification.